

1199-9
4a

Л. Ш Т Р А Н Д Т

А
сепан
ФАБРИКА

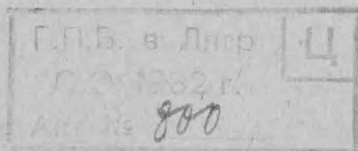
КОМІ НІГА ЛЕЗАНІН

2-946

ШТРАНДТ

ЈАЈ ВӨЧАН ФАБРИКА

КОМИ ҢЫГА ЛЕҖАНИН
СЫКТЫВКАР — 1931

Штрандт — живая фабрика мяса — перевод с русского

Отпечатано в типогр. Коми ГИЗ-а
в количестве 2000 экз. за-
каз № 5952, облит № 855,
С ы к т ы в к а р
1931 г.

Медбур ја вöчыс машина

Поре — „матыса војасын медбур машина ја вöчöмын“. Таз шуис 16 партсјезд вылын мувiзовмöсөн вескöдлыс народнöй комиссар—Яковлев юрт.

Сijö зiк збыль. Поре медвыгöднöй пемöс гортса пемöсјас пыщкын. Поре еетö јај унжык дај донтöмжыкöс мöс сертi.

Медым бостны öтi кiлограмм поре јај, колö вердны порелы 5 кiлограмм һаһа кöрым. Воллы (аслыс сама мöс, лунвывладорынжык вiзöны) 1 кiлограмм јај вöчны колö-һин 15 кг. һаһа кöрым, лiбö кујим мында унжык. Сесса волтö оз поз вердны кущöмсурö шыбласјасөн, кущöмөн вердöны поресöс. Поре еojö ставсö: турун, һаһ, корһепплодјас, градыв пуктас корјас, помöјјас i мукöд сещöм сiкас шыбласјас, кодјас артмöны вiзму пом продуктајас переработатiгөн.

Поревiзöм вылö öнi ыжыд вһиманһö пуктöма. 1930-д воын колхозјаслы колö вöли сетны госу-дарстволы ещавылö 1 мiльон 700 сурс поре, а 1931-д воын—5 мiльон поре. Та мында поре лыд вермас сетны сöмын выль сiкт, кодi ассыс овмöс-сö вужöдö выль лад вылö — сотсиалистическöј лад вылö.

Совхозјас да колхозјас сетисны тырмымөн һаһ госу-дарстволы. Һаһ сузчытöм öнi мiјанын зi-кöз быри.

Öтувтöм гырыс овмöсјас отсаласны бырöдны щöщ јај сузчытöм-i. Скöтвiзöм кыпöдöмөн, мед-са-һин сылыс медвыгöднöй частсö—поревiзöмöс—

кыпöдöмөн колхозјас да совхозјас странаы сета-
тасны тырмымөн јаж.

Партіја 16-д сјезд шуөм серті скөт візөм öд-
қöдөм выlö колхозјасö да совхозјасö лоö пунктö-
ма сөм жынмында, мыјдта государство лөзö өікт-
са овмөсö.

Поре содтöдөн бергөдас овмөслы сы выlö
візөм рөскөдсö. Сіјö, кыз бытө машина, дөнтö-
мынік көрымјас вөчас дөна прöдуктаö: јажö
да госö.

Поре візны позö быдлаын, быдсікас условіјö-
јасас. Клевер да люцерна көза пөскөтінајас вы-
лын порејас пөткөдчөны буржыка мөсјас да ыж-
јас дорыс. Украинаса крөстана порејассö візөны
увтас местајасын, тувсов ваөн ојдөдланінјасын.

Загранаічаын, шуам-көт Венгріјаын, көні быд-
мө букөвөј да дубовөј вөр, во чөжын унжык
кадсö порејас олоны сіјö вөр пыщкас. Арнас на-
јөс вердөны жолудјасөн, букөвөј өрөжкіөн-да.

Выјөн öд өтка овмөсын порөвізөмыд выгөднө-
жык мукөд сікас пөмөсјасөс візөм дорыс. Поре-
лы оз ков дөна көрым-ні, ыжыд оланін-ңі. Поре-
тö дөнтөм дөныс позö вердны-быдтыны быд
овмөсын.

Өні мі стрөіталам порөвізан ғырыс овмөсјас.
Лөсөдөма порөвізан овмөс нуөдыс государственнөј
өбјөдінөңнө — трөст свіновод. Сіјö — јажөчан
ыжыд ловја фабріка.

1930-31-д воын свіновод трөст сөтас странаы
400 сурс порө, 1931-32-д воын—3 міллон, 1932-
33-воын—3 міллон, а 1932-33-воын—7 млн.

Посні өтка овмөсјасыдлыс тамында порөтö,
дөрт, некор өскө өгө вермылөј бөстны.

Кызі нанвөчан ғырыс фабрікас—совхозјас—
бурмөдөны візму ужалөм, јажөчан фабрікајас
сіз-жө бурмөдөны скөтвізөм.

Поревіжомыс ыгөдајас өтка овмөсјаслы да колхозјаслы

Унаён крестана пыцкыс шуоны, порешд-пө пыдөстөм гуран: көт кыз ен верд поретө, көт кыз ен дөзөрйт, а төлкыс зік некущом.

Сізі-ө збыльылөсө? Абу сіз. Сешөм овмөсјасын, көні поревіжомсө нуөдөны бура поре—абу пыдөстөм гуран, а сберегательнөј касса—поре ылө візөм сөм бергөдчас овмөслы бөр ғырыс прөцентјасөн.

Со мыј виставліс крестанін Глуховскөј рајоныс (Українаыс): „март төлыс заводітігөн ме пореөс тырсөді беркшірөн. Іјуң помасігөн менам пореөј вајіс дас поре пі. На пыцкыс көкјамысыс вөліны јонөс, зонвізаөс, - бөрја кыкыс—омөлөс, золанзіөс. Төлыс мыгті најөс лоі јай ылө начкавын.

Квајт поре пі ме вузалі ас сіктсајаслы. Гожөмнас пореөс верді сөмын турунөн да корне-плод корјасөн. Сентябрь төлыс жыңсаң понді-нін сетны свекла да тыква пуөмөн-небзөдөмөн. Төлыс мыгті тыкваөс вежі картупелөн, кытчө вөлі щөщ сорлала зөр пыз. Сізі пореөс ме верді начкытөзыс, јанвар төлыс жыңјөз. Тајө пореөс меным сетіс 71 кілограмм гөс да 41 кілограмм јай

Порепіјанлыс да јайлыс, да гөслыс асдөсө. арталөмөн да сетыс візөм-дөзөрйтөм ылө рөс-кодјас шыбытөмөн ме бөсті 114 шајт 50 ур барыш.

Нөшта ыжыд бур поревіжом вајө ғырыс овмөсјасын—колхозјасын.

„Коммунистическөј мајак“ нима колхозын (Терекын) візісны кымын-кө поре порепіјанјасөн. Ставыс најө ветлісны дөзөрйттөг пөткөдчісны мы-јөнеурө, кызсурө. Гожөмын порепіјан кулалісны быдсікас вісөмјасыс, а төлын кыммалалісны.

Коммунаса унжык шленјас поревіжомөс лыд-фісны көвтөм торјөн, убыток вајан ужөн.

Кызырдоң колхозникјасос лоі кутчисодома поревідомо. Зачін пыдді вөлі колоддома рөдвыло 15 ен. Лучкі чередітомыс да бура вердомыс во мысті петкөдісны поревідоммыс коланлунсө, выгөдајассө. Ең порејас ез сөмын вештыны ас выло вөчөм рөскодјассө, а весіг ваісны быд ен јурө 100 шайтөн чістөј барыш.

Мөд онас рөд выло колісны-нын 25 порс. Лөсөдісны ыжыд порегідна, жожсө сетыс цементаісны дај кірпічыс станокјас лөсөдалісны.

Нөшта во мыст колісны-нын 60 ен. Порс вірөм паскаліс, коммуналөң доход содіс.

Өні „Коммунистическөј мајак“ колхоз өтүвтчис мукөд колхозјаскөі, лөсөдісны ыжыд өтүвтас—комбінат.

Комбінатын пондасны візны 2 сурс 200 племеннөј порс. Быд во пондасны вердны ещавыло 22 сурс порс пі.

Со, нөшта, өті прімер.

„Којт“ыма коммуна овмөсын донскөј областын, поревідоммы јона төдчана места сетөмаөс. Сөні вөдітоны ғырыс рөда ыжыд јежыд англјискөј пөрөдаыс.

Во заводітігөн налөн вөлі 50 племеннөј ен, 3 ај—пөрөз, 38 вердом порс да 99 порспі. Гөжөм шөр кejas содтөд лоі—830 выл порспі чужісны. На пыщкыс 126 порспі куліны. Быдмысјасыслы—704 порспіыслы сетісны 82.944 кілограмм көрым: су, ід да зөр пыз, өтрубјас, жмых, шома јөз да лүцерна турун. Гожса кадын порејас јірісісны пөскөтіна вылын, вердыштаісны сөмын порспіјанөс.

Көрым выло вөчөжөн візөма 3.332 шайт. Отарө-мөдарө новлөдлөм выло—43 шайт, ветврачлы да лекарсствојас выло—22 шайт 50 ур. дөзөрітөм, оланінјас да пөскөтіна лөсөдөм выло—2 сурс 327 шайт. Ставсө поревідоммыло візөма 5 сурс 725 шайт да 25 ур.

Онi арталам, унѡ коммуна боѡтiс доход

408 порѡпi вузалѡмыѡ (порѡпiяныс 6 тѡлыс-
саѡс) боѡтiсны 5 сурс 5ш айт да 40 ур., 38 порѡ
вузалѡмыѡ (порѡсiасы) 6 тѡлыс саъ 3 арѡѡ) боѡ-
тѡмны 3.315 шайт да 20 ур., 104 порѡ асланыс со-
жѡм вылѡ, доңжалѡмаѡс 2.217 шайт да 75 ур доң,

Ставсѡ коммуна боѡтiс 10 сурс 738 шайт до-
ход. Вiжѡм доѡѡрiтѡм вылѡ рѡскодiассѡ-кѡ шыбы-
там, воас 5 сурс да 13 шайт сѡѡ барыш.

Колхозлыс доходсѡ-кѡ арталам ѡтка олыс до-
ходкѡд, адѡам: ѡтка олыс сертi колхоз
боѡтѡ унжык выгѡда. Шедѡдѡм сѡм вылѡ
колхоз вермѡ нѡшта паскыда паскѡдны-кыпѡдны
порѡвiжѡм, сувтѡдны сiјѡс колана туј вылѡ.

Порѡ лыд соѡдѡмѡн соѡас щѡщ доходуыс.

Мытѡдѡлѡм прiмерiасыѡ тыѡдалѡ, мыј порѡвi-
жѡм сетѡ выгѡда колхозiаслы i ѡтка олыс гѡлѡ
да шѡркоѡѡдема крестаналы. Но кыпѡдны паскы-
да порѡвiжѡм да рѡдiјѡдны гырыс порѡрѡдiас по-
ѡѡ сѡмын колхозпыр.

Сѡмын ѡтувiя ыжыд овмѡсiасын—совхозын да
колхозын—сурасны сы вылѡ тырмымѡн средство-
iас да вын. Сегга i государствоыд медвојдѡр
колхозiасыдлы-жѡ отсалас.

Абу став сiкас порѡыс доходнѡј

Выгѡднѡ-ѡ вѡѡитны кушѡмеурѡ пѡрѡдаа порѡ?
Абу выгѡднѡ. Ѳтi сiкас порѡсiас кѡрымѡс регыдѡн
пѡртѡны гѡсѡ да јажѡ, мукѡдiас—нѡжјѡжык.
Полтаваса опытној станција адiс, мыј ыжыд по-
рѡдаа порѡсiасѡс вiзны выгѡднѡжык прѡстѡј порѡ-
сiасѡс дорыс.

Та могыѡ станцијанын вѡѡисны ташѡм опыт.
Бѡрјiсны куим ѡтпырјѡ чужѡм порѡпi, кодiасѡс
верѡисны да доѡѡрiтiсны ѡткоѡа. Ѳгыыс на пыщ-
кыѡ вѡлi ыжыд рѡдыс, мѡдыс—полукровка (еъ-
ыс прѡстѡј порѡ, ајыс—ыжыд рѡда), кѡјмѡдыс
—прѡстѡј порѡ. 12 тѡлыс мыт ставсѡ најѡс во-

сїтіснїя. Ыжырöда (породистый) порепі сөктавас
вөлі 192 кілограмм, соїс 80 кілограмм су да се-
тіс содтöд 16 кілограмм; полукровкалөн сїж-жө
каднас сөктаыс вөлі 128 кг. 16 кілограмм мында
содтöд (прирост) вөчны муніс 120 кг. су. Прөстөј
порепі весітіс 80 кгр. 16 кгр. мында содтöдсө
вөчны муніс 192 кгр. су, лїбө бурещ кык мында
унжык ыжыд рöда поре вылө дорыс.

Сїзкө, медвыгоднөј поре став поре пїас —
ыжырöда поре. Сы бөрын полукровка, кодөс
чужтöма омөлік мам ыжыд рöда порозөн тырө-
дöмыс. Медбөрја местаын сулалө прөстөј поре.

Ставным мї тöдам, кущöм сїжө омөлік пөрöдаа
прөстөј порыд. Візöдöм серті јона торјалө
ыжыд рöда (породистөј) поре дорыс: нырыс сы-
лөн куз да јос, тушаас куштысөм чорыд куз
гөн, бөрла да возладорјасыс јосмөны, кокјасыс
кузөс, сурсаыс мегыр моз мургылтчöма. Пакјас
гөгöрыс ташöм порыслөн жнөпвізө, топалöма.
Мїјан порыд кокнїа четчылтө вельжужыд пощөс-
пыр, сөмын сыыс некущöм бур мїјанлы абу.

Прөстөј поре некущöм особөј дөзөр оз тре-
бујт, но сыыс і выгодаыс сещöм-жө. Порепїјаныс
быдмөны нөжжө. Вөчөжөн позө быдтыны 40 кгр.
сөкта туша. Öтныр пїјанасіг сещöм порыс вайө
8-10 порепі

Нач мөдтор мї адзам ыжырöда порелыс.

Медбур поре рөдөн лыддысө англијскөј.
Англијаса поревізысјас уна даc во чөж рөд вылө
бөрјөдлісны сөмын бедбурјассө. Кужöмөн рөд-
јөгсө бөрјөм вөсна да бур дөзөр вөсна англича-
на лөгөдісны сещöм порејасөс, кодјас ачыссама
бура вештöны вердөмсө да дөзөрсө.

Англијскөј поре бокысан візöдöмөн јона торјалө
прөстөј поре дорыс. Англијскөј порөлөн сурсаыс
вескыд да куз, тушаыс сїзжө паскыд да куз.

Бөрја задјасыс бытё полдёмаё, нопјасёмаё. Голыс женыдк, но кыз, шошаыскөд зикөз отлаасёма. Кокјасыс женыджыкёс прөстөј поре дорыс. Журыс куз, паскыд. Визодны-кө нырјывсаыс, төдчө: пелјас костыс голі кузалаыс воргасёма.

Англјјаса порејас јукёоны куім пөрөда вылө: гырыс јежыд, шөркоддем јежыд да сөд. Медбөрјаыс шусө беркшірскејөн.

Гырыс јежыд поре вөдитөны мјанын-і. Ловја вес (живой вес) тащөм рөда ыжыд пореыслөн кык да жын центнерсаы куім да жын центнерөз, а јона вердөм пөрысжык порејаслөн воө 5 центнерөз. Öтi төлысса порспіанлөн сөктаыс 8 кілограмм, 2 төлыссалөн — 14 кгр., 3 төлыссалөн — 33 кгр., 5 төлыссалөн — 56 кгр., 8 төлыссалөн — 90 кгр.. Бура вердөмөнкө 6 төлысса порспі веситө 82 кгр., вога — 180 кгр.

Тажө порөдаа порејас ачыссама рөдјысөс, өтпырјыс ваяө 10-15 порспі. Саратовса селхоз інститутын, поре заводас өтi ең кыкпырјаыс ваяөма 42 пі.

Том дырјыс јежыд гырыс порејаслөн јайыс зев чөскыд, сөмын абу гөса. Арлыда порејас јажсалөны вывтi регыдөн.

Шөркоддем јежыд англјјскөј поре сөктанас кокніжык ыжыд поре дорыс. Арлыда порејаслөн сөктаыс воывлө 2 центнерөз, а буравөрдөмөн вога порејас сетөны центнер сөкта јона гөса туша. Шөркоддем јежыд порејас гөса жык јаяёс.

Беркшірскөј сөд порејас ыжданас ыжыджыкёс шөркоддем јежыд поре дорыс. Выгода лун сертi оз сетчыны гырыс јежыд порејаслы. Шуны стөч, кодыс на пыщкыс мјанлы выгөднөжык, коланажык, зев сөкыд. Беркшірјас өтi боксаы бурөс: пөскөтина вылын најө јонжыка јірсөны, јірсөжыкёс јежыд порејас дорыс.

Мінавіра (чістокровно́й) поре́ясас мі ві́зам со-
мын рōд вы́лō. На́жōн мі бурмōдам прōстōй поре-
ясны рōдсō. Англі́йскōй порозōн тырe-
дōм прōстṓеъ ва́жō бур пі́жан. Сі́жō пі́жа-
ныс быдмōны oджō, бура пōткōдчōны. Качество
боксаныс зі́кжō англійскōй пореко́дс, аслас ма-
мыскōд некущōма оз серласны

Поре бōржōм

Порепі нōбīgōн колō бōрjыны зōнві́зас,
ыжы́дс, нōбны не базар вы́лыс, кы́зі уна́н вō-
чōны, а племеннōй овмōсыс. Базар вы́лын кокніа
вермасны пōрjōдлыны, сeтасны лок порепі, ві́сы-
сōс да ічōтōс.

Бур порепі — ку́з гырка, паскы́д ордлыа, цас-
кы́д мышкувыла.

Зōнві́за порепі́лōн, сінjасыс весе-
лōс, щōтыслōн рōмыс жежы́д, а абу ві́ж; щōті́на-
ыс небы́д. Куыс со́мын, абу гōрд чутōс-нi, абу
кістōма-нi. Колō тōдмōдны, оз-ō поре́ыс кыз лі-
бō оз-ō ві́с (мыт ві́сōмōн). Мыт ві́сōмтō ка́завны
кокны: бōрja кокjасыс да бōжыс ві́жовко́д жежы́д
сітōн сітōссōма.

Бōрjыны колō сещōм рōдыс, коді́ сeтō унжык
доход да коді́ медбура рōдмō (овмōдчō) мі́жан
услові́jōјас серті́.

Ві́зōдан-да, oткымынōн чангы́ла ныраoсжык
бōрjōны. На́жō лы́дчōны: чангы́ла ныра ку́зко́д
кока да шоч гōна порепі́ыс-пō — ыжы́д рōда,
та́жō абу збы́л.

Чангы́ла ныра поре́ніoті́ озшогмы. Налōн вевдор
пінjасыс увдорса́јасыскōд оз весказны-да, фeлō
сōјныс кōрымсō, ме́дса-нын, тусjас. Омōла курт-
чалōмла кōрымыс дыр оз пусы сув пыщкас, еща-
жык воō коланаторjас: ја́јлы да гослы артмыны.
Таыс кы́нзі чангы́л ныра поре́јаслы сōјі́ганыс
лолавнысō фeлō. Сі́жō баражō тōркō сōзмōд-
чōмыслы.

Женыдйк вӱснй кокжасӱн делӱ кутны порелы ассыс сӱкыд тушасӱ. Сы вӱсна вӱснй кока поре-
яс унжык кадсӱ куллӱны.

Шоч щӱта, лйбӱ куш жаја пореяслы сӱкыд
јона кӱзыдјас дырјі. Сешӱм порејас регыд кын-
мӱны да вйсӱны.

Бур поре — вескыд ныра. Сылӱн щӱтыс ӱебы-
дйк, топыда ласкысӱма кубердас. Англіјскӱј поре-
јасыс бурещ тащӱмӱс-і емӱс.

• Кущӱм племеннӱј пӱрӱз бӱрјыны да кыці сйјӱс вйҕны

Англічана шуӱны, бур пӱрӱзлӱн-пӱ дӱныс бу-
рещ стада жын дӱн сулалӱ. Тајӱ зйк збыл.

Во чӱжӱн пӱрӱз вермӱ тырсӱдны 40-60 ен
порсӱс. Быд ен-кӱ вайас 10 порспӱӱн, мйјан лоӱ
400-600 порснй. Бур пӱрӱзлӱн бурӱс і пйјан, а
омӱлйк пӱрӱз стадакодсӱ шыкӱдас. Сы вӱсна,
медым лок пӱрӱз шӱрӱ ен вескав, базар вылыс
пӱрӱз ӱӱбны ӱекущӱма оз поз. Пӱрӱз ӱӱбны ко-
лӱ сӱмын племеннӱј овмӱсыс. Сесса, оз ков вӱт-
лысны йӱӱт дӱн бӱрса. Бур рӱда пӱрӱз ас вылӱ
вйҕм сӱм сӱдтӱдӱн-на вештас.

ӱтка олыс племеннӱј пӱрӱз ӱӱбны оз вермы.
Буржык ӱтувтчыны кымынкӱ овмӱслы, шуам-кӱт
— грезкодлы, да ӱӱбны ӱтувја племеннӱј пӱрӱз.
Колхозын, лйбӱ кымынкӱ колхозлы ӱтлаын, позӱ
востыныслучнӱј пункт.

Пӱрӱзӱс вйҕны-дӱӱӱрйтны колхозын кокныжык.

Рӱд вылӱ пӱрӱз ӱӱбйӱн колӱ тӱдмавын, мйча
вйра-ӱ сйјӱ, кущӱм ај-мамсан лоӱма. Тајӱ тӱдма-
лӱны племеннӱј пемӱсјас рӱдјӱдчан ӱйгаыс, кыт-
чӱ вочасӱн-вочасӱн пасјалӱны рӱдјӱмсӱ. Быд ов-
мӱсын, кӱнй вӱсйтӱны англіјскӱј поре рӱд, рӱд-
јӱдчан ӱйга сертй позӱ тӱдмавын порслыс вйрс-
рассӱ (примесь крови).

Мам вйҕӱдыс колӱ тӱдныс уна-ӱ порепй вайіс
ӱтпыр пйјанасйӱӱ, мыјещ сӱктаӱс вӱлйны порісп-

јаныс чужіганыс, кымынѳс на пыщкыс верѳѳма
тѳлысса арлыѳѳ да сѳкыѳѳс-ѳ најѳ секи вѳ-
ліны.

Рѳѳ вылѳ оз поѳ колны еща рѳѳа пѳрѳзјасѳс,
пјјансѳ омѳла верѳысјасѳс да еща јѳлајасѳс. Пѳрѳз
сетѳ јылѳмыслы ассыс омѳл качествојасѳс. Зѳн-
вјѳза ај-мам лосѳѳѳѳны зѳнвјѳза јылѳм. Сіѳ-кѳ, оз
поѳ рѳѳ вылѳ бостны жебынѳк, вѳслѳс пѳрѳзѳс,
нѳѳѳны колѳ тырмымѳѳ сѳвмѳм пѳрѳзѳс. Порспі
вылад ручајтчыны, ѳерт, он вермы, он тѳѳ кущѳм
пѳрѳз лоѳ.

Сѳмын бур да јѳна ѳѳна пѳрѳзѳс кужтѳма
ѳѳѳѳрѳтѳм вѳсна верман шыкѳѳѳны. Оз поѳ вјѳны
племеннѳј пѳрѳзѳс ѳтлаын еѳ порсјаскѳѳ, пѳрѳз-
ѳс колѳ вјѳны торја оланінын, еѳјасыс ылынжык,
Оланінсаныс вѳчыштѳѳны (пощыштѳѳны) јѳртѳр,
меѳым сені пѳрѳз верміс котралыштны, палѳѳ-
чыштѳѳны.

Міјан щѳкыѳа овлѳ, пѳрѳзѳс во чѳж лѳѳѳ кув-
тѳѳыс вјѳѳѳны гѳѳѳѳѳын, оз лезлыны котралыштны-
ны, лудвылѳ-ны. Таѳі вјѳѳм вѳсна сіјѳ возсаѳ за-
вѳѳѳѳѳ гѳссавны, омѳла понѳѳ вермыны рѳѳјѳѳѳны
еѳјасѳс.

Јѳрын пѳрѳзѳс мыјкѳ мында колѳ щук котрѳѳ-
лыштны. Гѳѳѳмын котрѳѳѳлыштѳѳны кыкыс: воз
асылын, кор јешѳѳ ыркыѳкѳѳ-на ывлаыс-ѳа рыт-
нас, лунса жар летѳѳм бѳрын. Котрѳѳѳѳѳны быѳ-
лун јѳна кѳзыѳ да зѳра лунјасын кыѳѳі. Ывлаѳѳ
новлѳѳѳлѳгѳѳн оз поѳ јѳна теірмѳѳѳлыны. Гегны
сылы гыжјасыштны пу берѳ ѳын лѳѳѳ кытѳѳѳкѳ
сыштны-ѳа.

Ывлаѳѳ ветлѳм пѳрѳзлы јѳна колана. Натѳг
сіјѳ 2-3 во мыѳті оз понѳѳ вермыны еѳјасѳс тыр-
сѳѳѳѳны.

Саратовса олытнѳј станѳіја аѳѳіс, ывлаѳѳ нов-
лѳѳѳѳмыс-пѳ пѳрѳзлыс рѳѳјѳѳѳѳѳѳ самсѳ вѳѳмѳѳѳ
8 і унжык воѳѳѳ.

Откөн олығаслы сөкыд дөзөритны племеннөй
пөрөзс. Колхозын сiјө кокныжыкөс дај донтөм-
жыка сувтө.

Пөрөзис-кө олө шоныд гідһаын, төвнас колө
ешавылө кыкыс төлығнас мыскөдны. Гожөмнас
щөкыджыка мыскөдны. Мыскөдны щөткаөн да
мајтөгөн. Буржык мыскыны һебыдк кузвiж мај-
төгөн. Маті гөгөрын-кө ем ју либө ты, гожөмын
пөрөзс шук колө купајтөдны. Сісісө-кө оз поз,
колө луннас кык пөрјаыс кіскавны. Купајтөдөм
вылө позө лөсөдны нарошнөј гөп; гөпһыс пыщ-
көссө цементавны либө кірпічөн ежны.

Пөрөзс, медем вывтi ез госсав, оз поз верд-
ны лiшнөј. Оз поз i омөлтчөдны. Пөрөзлы мед-
шогмана көрымјас: id, зөр, өтрубјас да корһе-
плодјас. Гожөмын-кө пөрөз оз ветлөдлы поскөтi-
наө. idкөд да зөркөд колө сетыштны клевер
луцерна, зөр сора вiка, либө мукөд сiкаса ту-
рунјас.

Случка дырјi пөрөзлы сетөны сөдтөд корым
— 400-800 грамм зөр лун кежлө.

Оз поз пөрөзс повзөдлыны, нөјтны; секи сiјө
лөкмө, водитчыныс лөө сөкыд.

Тырсөдчан правилөјас

Кушөм ен лыдһыссө бурөн? Бурөн лыдһыссө
сещөм ен, кодi өтпырјө вайө уна гырыс да өт-
гырса порспi, уна јөла да кодлөн даскыкнан
һоһыс өткода бура ужалөны. Сещөм ен вермас
вердны-пөткөдны ассыс став порспiсө.

Медпервојјаыс енөс тырсөдөны 12-15 төлыс
тьрөм бөрын. Ödjө сөвмыс (скоропелый) порсөс,
кушөмi ем шөркоддем јежыд англјскөј порсөс,
позө тырсөдны 10 төлыс мыет. Пөрөзјасөс ен
дорө сибөдны сөмын во тырөм мыетi.

Ен порелөн тырсөдчыны окотаыс (нөјтчөмыс)
медвоззаныс воө 3-5 төлыс тырөм бөрын, сөмын
гајө каһнае ај дорө сибөддыны оз-на поз — најө

ез-на секі прамөја зумаммыны. Вывті воэ тырсөдөмөн ең порс новлөдлігас сөвмөмсес-зумаммөмсес дүгдө, піяныс жебөс-посныөс лооны. Арлыда еңјаслөн јылөмыс јонөсжык.

Том еңјасөс колө аскадын торјөдны пөрөзјас дорыс.

Қор еңлөн тырсөдчан окотаыс воас да, сібөдөны пөрөз дорө, сөмын најөс оз поз дыр кeжлө — шуам көт вој кeжлө, кызі мјянын унаөн вөчөны, — оз поз: најөс өтлаөдлөны бурещ өтчыд четчыштлөм вылө. Отсыд-кө четчыштлас, мөдыс четчыштны оз-нын сесса лeзны. Унаыс четчыштлөмөн порозыс вынтөмлы пөрөз рөдјөдө жебынык-посны јылөм.

Еңлөн тырсөдчан окотаыс кысө 30-48 час. Отчыдјөн-кө ез-на тырсав, сылөн окотаыс вылыс чужө. Сің-кө, ај дінө сіјөс колө мөдыс өібөдлыны.

Пороз дінө луннас вaјлөны сөмын өті еңөс. Ең вылө четчыштлөм бөрын том порозлы сетөны куім лун шојтчөг.

Тыра еңөс дөңөрйтөм

Тыра еңөс колө бура дөңөрйтны. Тојлалөмјас, кучкалөмјас, шыксөм көрым лөбө вывті көчыд ва — торкөны еңлыс дөңвізасө, ең вермө кості. вaјсычы.

Новлөдчиганыс порелы колө ассө дај кымын пыцца тырсө (піјансө) вердны.

Медбур көрым тыра еңјаслы: зөр, ід, өтрубјас, пөжөм-пуөм картупель, морков, свекла, ул турун, посніа шыщөм клевер турун да шомјөв. Тыра еңлы оз поз сетны уна жмых. Мукөд сікас көрымыс-кө абу, жмых сетөны 800 грамм лун кeжлө, не унжык.

Сесса көрымтө мыјверман јонжыка колө вежлавны. Амерікаын вөчлөмаөс зев інтереснөј опыт. Торјөдомаөс кык чукөрө өткода тырсөдөм ең-

јасѡс. Өтi чукѡрјасѡ вердѡмаѡс кукурузаѡн (та-
щѡм быдтасыс лунывла дорын быдмѡ), мѡдар-
сајасѡ — кѡрым сорасѡн. Сорасас боѡтѡмны 2-
пај кукуруза, 1 пај ѡтруб да 2 пај клевер турун.
Первој чукѡрса ењјас вајісны 5 порспіѡн, на-
пыщкыс кык порепі быд ењлѡн вѡліны жебоѡ
Мѡд чукѡрса ењјас вајісны 8 порспіѡн, став
порепі пыщыс омѡлыкыс еурѡма сѡмын кык.

Сы бѡрын став порспісѡ вердны кутчіісны,
8 тѡлыс мыт вузалісны јај вылѡ. Шѡркоѡдем
сѡкта первој чукѡрса порспіјаныслѡн вѡлі 11
кілограм, мѡд чукѡрса порспіјаныслѡн — 74 кіло-
грам. Со-ѡд бур кѡрымыд мыј вѡчѡ.

Піјанаѡтѡзыс кык вежѡн војдѡр ењ порссѡ
колѡ торјѡдны прѡст гідѡ, гідсѡ јона волсавны
њебыд кос волѡсѡн. Өткымын колхозјасын сы
вылѡ ем торја гідјас, косѡс, југыдѡс, сѡстѡмѡс
да тѡлыс пырыс оз ветлы. Өтка крестаналы се-
щѡм гідјасѡ зев вѡкыд лѡсѡдны.

Тыра ењ порс мед ез вѡв зев гѡса, да ез-жѡ
зев омѡл. Јона гѡса ењ порсјас абу пелкѡс, уна-
ы овлывлѡ піјансѡ ас уланыс пычѡдѡм да сы
понда колѡны рѡдтѡмѡс. Омѡл порсјас вајѡны
піјансѡ омѡлѡс да поснѡс. Ењ порс мед вѡлі
шѡркоѡдем гѡгѡр.

Кычі гѡжѡмын, сіѡ-жѡ і тѡвнас тыра ењ поре-
лы зев колана ветлѡдлыштѡм. Сы могыс сіѡс
колѡ лѡзыны быд лун вѡла вылѡ. Сѡмын зерігѡн
да лымјѡн пуркѡдігјасѡн кѡчыд дырјі оз ков лѡ-
лыны ывлаѡ.

Ењ порслѡн вајсѡм да сіѡс дѡчѡрiтѡм

Порсјас новлѡдчѡны шѡркоѡдема 3 тѡлыс, 3
вежѡн да 3 лун.

Порслѡн вајсытѡзыс кымынкѡ лун воѡвыв
кушмѡны ѡњјасыс. Суткі лiбѡ кымын-кѡ час
воѡжык вајсытѡзыс порс заводітчѡ вѡчны поз,
атыс лѡѡ інас ѡшјытѡм. Сіѡ каѡас гідас колѡ

Порсјаслѳн-кѳ сѳктаыс 165 кг. луннас колѳ сѳтны 4 $\frac{1}{2}$ кг. пыч сора ѳтруб да 12 кг. шлѳвкѳ-тѳм јѳв, шыдѳс сора пыѳѳн вердѳгѳм колѳ сѳтны сѳмын 5 кг. Вердѳм ногсѳ вежлавны ѳз ков: сыыс порслѳн вежсас јѳлыс, а порспѳјансѳ бѳстѳ мытѳсѳм.

Вердѳгѳн колѳ вѳѳѳдны, медым верданѳнас ез тупласны важ сојанјас нѳ мукѳѳ пѳлѳс јѳгјас: сојанѳнсѳ вѳѳны сѳстѳма.

Колѳ вѳѳѳдны, мед ен порслѳн ез ло запор, кодѳ јона чѳнтѳ јѳвсѳ. Запор-кѳ лѳѳ, порслы сѳ-тѳны веж турун да јѳвва; сѳјѳ-кѳ ѳз ѳтсав, сѳтѳ-ны лекаръство, лѳбѳ шыѳѳѳѳны скѳт пѳлшѳр дѳнѳ.

Пѳјанасыс порѳѳс вылыс тырѳѳдны позѳсѳмын 1 $\frac{1}{2}$ -2 тѳлыс бѳрын, лѳбѳ секѳ, кодыр-нѳн пѳјансѳ торјѳѳдасын мам дѳнсыс.

Кыѳѳ дѳѳѳрѳтны порспѳјанѳс

ѳвлѳ, порсыс вѳјѳ пѳјансѳ унжык, мыјдта сы-лѳн ем аслас нѳныс. Сѳщѳм дырјѳыс плѳмѳеннѳј порѳ дѳнѳ буржык колѳны 8-10 порѳ пѳ, а јѳла-жык-кѳ порсыс, позѳ колѳѳдны 12 пѳ. Нѳн мын-да сѳртыс-кѳ пыс унжык, најѳс колѳ вердны мѳс јѳлѳн лѳбѳ пуктыны ещѳжык пѳјана ен дѳрѳ. Медым сѳјѳ еныс сѳбѳѳѳс мѳѳлыс пѳјансѳ, колѳ порспѳјансѳ кокныѳѳѳка мавтны карасѳнѳн да ѳтла-ын ставсѳ пуктыны мам дѳнас. Секѳ порсыс ѳз вермы тѳѳдны, ем-ѳ мѳѳ пѳлѳс пѳјан да нѳнѳѳдас ставсѳ.

Уна пѳјана порсјаслѳн позтырыс колѳывлѳ ловјѳн сѳмын 5-6 пѳ. Порспѳјан кулѳмыс медсасѳ мунѳ ѳмѳла дѳѳѳрѳтѳмла. Колхозјас вѳѳчысѳны порспѳјан кулѳмыс: торја колхозјас кѳстын, сѳѳ-жѳ ѳ торја ужалысјас кѳстын порспѳјан бура быѳтѳм куѳа да најѳс кулалѳмыс дѳѳѳрѳтѳм куѳа нуѳѳсысѳ соціалѳстѳческѳј ѳрдѳысѳмјас. Мукѳѳ колхозјасын быѳ порспѳ быѳтѳмыс сѳтѳны премѳја.

Порспіжанос оз ков візны козыдінны да ульуа-
інын. Оланінас шоныдыс мед 12 градусыс улын
ез вов.

Васод, козыд да пемыд оланін да нощта-кө
абу сөстөм сынөдыс порспіжанос вгмөдө да
омөла быдмөны. Нажос колө візны жугыд, шоныд,
сөстөм сынөда гідын. Піjana поре оланінсө колө
јона волсавны щыщөм ізасөн. Порспіжаныс нона-
лөны пыржык өті нон, кодө первојсаныс вела-
ласны. Колө төдмавны, кущөм нонјасыс, јөлыс
петө кокныджыка да унжык, сетчө індыны омөл-
жык порспіжанос да сіз-жө колө відлавны поре-
піжаныслыс піњјассө јос піњјассө щөщөдөм могыс.

Кытөні ем вескі, порспіжанос колө чужөм-
мыстөыс-жө і весітны да төлысчөж відлавны,
кущөма содөны.

Омөла-кө содөны, сылы ем кущөмкө да пом-
кајас, медсасө овлывлө мам јөлыс тырмытөм
вөсна. Секі колө чінтыны порепі лыдсө, лібө
вердны најос мөс јөлөн.

Гожөмын піјанасөм пореөс піјаныскөд колө
лезлыны вөла вылө, мыјөн еща сөвмыштасны
піјаныс.

Тулысын лібө арын піјана пореөс піјаныскөд
вола вылө дыр кешлө лезны оз поз. Секі кадас
колө лөсөдны пөјім сора му торја јашщікө,
јөркодө. Сетөн порепіжаныс окотагыныс нырја-
сасны вөлавыв понда. Порспіжанос мамдінсыс
торјөдөм куза бур опытјас вөчлісны „Цаплилөн“
опытнөј станціја. Быдтөма вөлі кујім позтыр
(группа) порспіжан. Медвозза позтырсө торјөдө-
ма мамдіныс чужөмсаныс кујім вежөн мысті, мөд
позтырсө 6 вежөн мысті, а којмөд позтырсө—8
вежөн мысті. Первојја пөзтырсыс 6 төлыс бөрын
быдмісны 53 кілоөз, мөд позтырсыс 67 кілоөз, а
којмөдсыс—68 кілоөз. Медјона кулісны поре-
піжаныс первојја позтырсыс.

Татöмi зев бура тыдалö, мыј порепіјанöс мам дінеыс оз ков воэ торјöдны.

Порепіјанöс мамыс дінеы торјöдöны оз друг, а волаы, первој торјöдлöны кымын-кö час кежлö, дыржык кежлö, лунжын кежлö. Бöрынжык мамдінас лeзлöны... Кутасны сöмын вој кежлас, сесса і зікöз торјöдасны. Тані тазісö колö сіјö, медым друг торјöдöмнас нонöдчыс пореыслөн вöраыс ез тыр да сы понда ез віеы, сіз-жö мед порепіјаныс ез кувны.

Кызі вердны порепіјанöс

Порепіјанлы медса бур гојан мамыслөн јöлыс. Мукöд пореыс абу сещöм јöла, оз вермы пöткöдны піјансö. Ташöм јöвтöм пореыс піјансö којмöд вежонсаыс вердöны мöс јöлөн.

Зев бур вердны пöжöм јöлөн. Пöжöмыс-кö абу, колö шонтыны свежöј уљöв, сöмын оз ков пуöдны-а. Шома јöлөн вердны оз лöсав — мыт вісöмөн вісöдö порепіјансö.

Нонасыс порепіјанлы јöлыс сетчысö 2-3-ыс луннас да пыр öтi пöраö. Јöв сетчö тырмымөн, мыјта вермасны гојнысö.

Нол вежон бöрын порепіјанлы јöвпіјас пуктöны ещанікөн пожналöм зöр лібö іd пыз да сізі вочасөн пыр содтöны 200 граммöз быд порепіјурö.

Квајт вежон бöрын порепіјанлы позö сетны пуöм картофел да öтруб шыдöс. Уљöлөн вердöмыс вочасөн колö вужöдны лöз јöвва вылö да јöвванас вердны кујім тöлысöз. Порепіјанöс оз ков вердны кізöр помöјөн, пызөн нурјалöм помöјөн пыдді буржык вердны сук рокөн. Поревізанінас пыр колö візны порепіјаныслы јунысö сузмөн выјын сöстöм ва.

Кык тöлысöз порепіјанöс колö вердны квајт-ыс суткінас да пыр öтi пöра вылын. Гојансö

сетны бурещ, сојом сerti, мед тырмō колі да мед колтсјасыс ез колны.

Кык толыс бōрыи порспіанōс колō велōдны веж турун дорō. Зев бур сетны тајō пōраын клевер лібō вежнас луцерна. Костōмōн тајō кōрымыс бур-жō.

Медым порспіансō мамыс сојангыс ез узōд, колō оланінсō вежōсавны, лōсōдны сїзі медым піјаныс тōрōны вōлі вежōс костōдыс мам дīнас ветлыны, а мамыс мед піјаныс дīнō ез тōр.

Кыз да мыјōн вердны порсōс

Нан кōзajасыс id лоō медса бур кōрымōн том пōлōс порсјаслы. Сōмын idјыд тугнас абу бур, сїјōс колō вердны шыдōсōн, лібō пыжōн изōмōн. Тајōн вердōм номыс порсјаслōн гoсыс да јajас лоō зев бур.

Гуōн порсјасōс вердōны заграничаын, дані-јаын. Гуōн вердōмōн порсјас сетны бур јaj да гoс. Гусō колō-жō изны.

Шобдīōн порсјасōс вердōны шоча сы понда, мыј сїјō зев дoна. Шобдīōн вердōм порсјас сетны зев бур качествоа гoс да јaj, но oтыс i мōдыс зев дoна.

Зōрјōн шōгōдны оз шoгмы, вердыштны пожō піјана порсōс ајпорсōс да порспіанōс. Зōртō колō сетны пыжōн да чорыд кыдсō пожналōмōн.

Кукуруза зев јона содтō порелыс сōктасō. Кукурузаōн вердōм порслōн гoсыс кїзōр, абу бур. Сїз-кō порсōс oтi пōлōс кукурузаōн вердны оз ков, а колō сорлавны мукōд сојанјасōн. Кукуруза-кō сетны піјанасыс да нoнōдчыс порсјаслы лібō порспіанлы, секі содтōны веж луцерна лібō костōм луцерна.

Гречугаōн вердны ещанїкōн бур, а унаōн вердōмōн порсјас вермасны вїсмыны. Тыра порсјаслы сетны нōтi оз пож.

Вердны-кө порејасөс аңкыщон чечеві-
цаон да фасольон—зев бур гөс сетасны.
Порејіан зев өdjө быдмөны ташом сојанон, сөмын
аңкыш, чечевіца да фасоль зев донаөс. Овлө
сөмын сорыштасны мукөд сојанјас пыщкө.

Порејасөс бур щөгөдны жмыка көрымөн.
Медса бур шабді жмык, сы бөрын подсол-
нушнөј да көнтуса жмык. Хлопоклөн
жмык зев пөгөс-но щөгөдны сіјөн оз шогмы,
гөсыс дај јайыс омөлтчө.

Өтрубөс сорөны жмыкөн да көрнеплодөн.
Көні быдмө букөвөј да дубөвөј вөр колө чукөрт-
ны букөвөј өрөжкісө да жолудсө. Көстөм да
весалөм жолуд зев бур щөгөдны пореөс, гуыд-
код-жө.

Вывті бур көрым лыдсөны броса пыз, сөмын
бросайсөлөн кышыс вермас вредітны порессө.

Сакарнөј да кормөвөј свекла, мор-
ков да картупел порејас сојөны зев азым
пырыс. Картупел һаңлы да жмыклы сор вылө зев
бур көрым гырыс порејасөс щөгөдны.

Тыква зев бур көрым порејаслы. Порејасөс
быдтігөн да щөгөдігөн зев бур вердас јөвва
да шомјөв. Ташом сојанјас сетөны содтөд пыд-
ді, сөмын көтө вердны кужомөн. Кысгурө бур
көрымөн вердөмыс еща лоө бурыс.

Пореөс туса сојанон вердөны ізөмөн, мед ез
вөв сіјө кыdjөс, јкыөс. Пөжөм да көтөдөм туса
көрымөн вердөмыс ешажык лоө бурыс ізөмөн до-
рыс. Сіз-жө оз поз сетны порелы кізөрынік по-
мөјјас. Изөм туса сојан-кө сетны сортөг, секі сіјөс
сука гудыртөны.

Картупел буржык сетны пуөмөн да ныр-
өмөн.

Морков, свекл і ді тыква сетчө порејас
лы улпас да чөлалөмөн. Кыdjөн вердігөн колө
сіјөс һөжны пуөм пөс ваөн. Көчалөм бөрын верд-
ны мукөд сојанјаскөд сорөн.

Турунён вердоны шыщомён да сіз-жө і шыштөгыс, сөмын торја дозјын (ласныи).

Помөј (өбөд коласјас да мукөдторјас) зев-жө бур көрым порејаслы.

Германијаын ыжыд карјас бердын быд во вердоны 12 сурс поре столөвөј, больнча, казарма да мукөд учреждениһыс чукөртөм помөј вылын.

Тагисө вөчысөсө өнi i мијанын. Бостам-кө Мөс-куа, өнi сетөнi быд лун лөзөны мiлльон өбөдөз. Өбөд коласјасыс өтi лунсасыс чөжсө 200 тонна-өз. Шыбытны-кө сетыс лыјассө, кодөн оз поз-вердны порејасөс, колө-на 150 тонна. Лыдфыны-кө лун кежлө 8 килоөн поре вылө тајө помөјсө, секi позө вердны Мөс-куаын 19 сурс поре. Тајө вылторјас өнi мијанын кутiс јона паскавны. Өнi Мөс-куаын виҙөны-һин помөјјас вылын 5 сурс гөгөр поре. 1931 воө помөјјас вылын кутасны вердчыны 25 сурс поре.

Совхозын да колхозын колө лөсөдавны бөчка-јас помөјјас улө.

Быд пөлөс помөј оз-жө шөгмы порејаслы. Крестанинлөн мысган дозулын сулалө лөкань. Тајө-жө лөканьө сөлалөны, сулөны да челафсө ортсiө-дөны. Сојөм бөрын сетчө-жө кiсталөны тастi пан-мыскалөм ва да пызан вылыс һанторпыргсө. Се-сөа сiјө помөјнас вердоны порсөс.

Тащөм помөјыд һекущөма оз туј порөлы. Помөјыд мед колө свежөј картупель корјасыс, һанторпыргјасыс, тастi пан лөк да мукөдторјыс, оз поз сетчө кiскавны шущөм шыд-рокјас, укеус, черi рөсовјас, мајтөгөн мыскөм ва, оз поз челаф-өс отрсiөдны һi сөлавны һi сулавны. Помөјыд колө сөстөм, свежөј.

Порејаслы колө пөскөтина

Пөскөтинатөг омөл виҙны бур порејасөс. Аме-рикаын пөскөтинаын јона виҙөны порејастө. Тулыс-са пөскөтина улө Америкаын көзөны арнас су, а гөжсө да арса вылө луцерна да клевер.

Арса көзөм су көзөны кытчо суро да сиз мед
ескө вужасис лымжоз.

Медбур пөскөтина луцерна под, сы бөрын кле-
вер под.

Америкаса опытној станција петкөдлө, мы
клевер подја гектар му вылын позо виэны 20 пор-
сөс, а луцерна под гектар му вылын сы дыра-
жө позо виэны 40 порсөс.

Пөскөтина бур лөсөдны раскаино (корја вөра-
ино) тани порсөсасы пөтөсыс жона шедө веж турун-
гыс, посни кустжасы, корја пу петасжасы да щак-
ыс нөшта бур, вөли-кө пөскөтинаын дубөвөј да
букөвөј вөр. Татөни порсөсасы сурө бур сожантор
да бура щөгөны, а лыска вөр пөскөтина выло оз
шогмы, сожанторыс сещөмингыс порсөсасы оз сур.

Порсөсөс оз ков виэны нуржасын, васөдинжасын,
нөшта-нын оз ков тыра ең порсөсөс.

Ның идралөм бөрын, картупель да корнеплод
муяс вылыс бөстөм бөрын порсөсөс виэны жона
бур. Татыс порсөсас бөрјөны кољассө.

Порсөсөс колө виэны јөр пыщкын либө дома-
лөмөн.

домалөмөн тази: вөчөны голжас да гыркас воз
кокжас дорас сумыс кыщжас да сижө кыщжассө кык
боксаныс воча кутөны тасмаөн. Гоља кыщ улиас
лөсөдөны кољча да сетчө домалөны гезнас. Мө-
дар помнас гезсө домалөны тувјө. Кыщжассө бур-
ещөз зелөдны лөсөдөны пражкајас јылө.

Порсөсаслөн оланін

Уналаын порспіјанөс быдтөны керкаын. Керка-
ын быдтөмыс лөкыс кынзи нинөм абу, сөмын лиш-
нөј најт да дук, а најт да дукпын быдмыс порспі-
јан лөоны омөликөс.

Порспіјанөс виэны да быдтыны колө гіджасын.
Ајпорсөс, еңпорсөс да порспіјанөс торјөн.

Медем шоныда виэны гідсө, колө зев бура быд
назкост сујанын ишкөи. Гідас колө вөчны өшин

да буржык өшіңсө лөөдөны кык пөвсөн. Ывлала-
дор өшіңыс мед вөлі вогса вевторсаныс, а пыш-
көссаыс — увдорсаныс дај.

Тақи вогсанаыс колө, медем көзыдыс өшіңяс-
сө вогсөн візігөн кајис вылө, јіркас да порејассө
ез кынтөд.

Порејидлөн жуждаыс вөчысөсө 2½ метра суд-
та. Жожыс вөчысөсө сізі: вартөм сојвылө волсав-
сө пөвјас да мед вөлі ізаслаңыс ңыла (летчана).

Порејаслы станокјасыс вөчысөдөны өтар мөдар-
ас етенјас пөлөныс. Шөрас колсө ветланін. Ста-
нокјас пөлөныс лөөдөдөны пуыс вөчөм жөлөбјас
кујөд ваыслы летчыны. Жөлөбөдыс мед вөлі кујөд-
ваыс вермө візавтны ортсө гуөз. Станоксө колө
белітны ізвестөң.

Гідыс прөдуксө колө вежлавны быд лун өш-
іңсө востывлөмөн. Шовыд поводдаө, кодыр пор-
ыс петө ылавывлө гідыслыс өзөссө колны вог-
сөн.

Гідыс мед пыр вөлі вољөса міча ізасөн.

Станокјас еңпорејаслы да ајпорејаслы кузта-
ногыс колө 2½ метраа пастаногыс 3 метра. Пөзө
тащөм-жө станокјасын быдтыны порепіјанөс.

Порејидјас меставывса вөрыс вөчөмөн сувтө
донтөма.

Амерікаын порејидјассө вөчөмө мунө зев еща
вөр да сувтө донтөг. Тащөм гідјассө вөчөны оз
бок етенјасөн, а сы пыдди мусаныс вөчөны воча
сігөра вевт. Төв кежлө гідсө вевтөны ізасөн да
мыјсурөдн, медем шоныджык лоі.

Тащөм быд гідө төрөдөдөны өті позтыра поре-
өс, лібө 6 гырыс поре? лібө 10 шөрпөлөс пореөс.
Буржык тані візны піјана еңпореөс. Тані етен-
бердас сібавтөмда оз вермы пычөдны піјансө етен
бердас, кызі унаыс овывлө ыжыд позтыра поре-
јаслөн.

донтөм да шоныд гідын зев бура вермасны
төвјыны порејас. Ыжыд шөркөдә олома поре-

јас бура вердѡмѡн вермѡны оны кѡмѡжык гід-
ын, сѡмын мед јона волѡсалѡма волі медым порејас
вермисны волѡс пыщкас пырѡмѡн учны. „Коммуни-
стическѡј мајак“ нѡма коммунаын Војвыз кавказ-
ын тазі тѡвјѡдѡны порејасѡс.

Піјана порејас да порепіјан тазі тѡвјыны оз
вермыны.

Ывла јѡрјасын візігѡн зерыс да шонді жарыс
сајѡдчыны вѡчѡны лебувјас. Тащѡм лебувјас-жѡ
вѡчѡны пѡскѡтінајасѡ, кытѡні абу вѡрыс.

Мыј колѡ тѡдны медым візны бур порејасѡс

Медым візны бур порејасѡс, колѡ тѡдны да
пѡртны олѡмѡ тащѡм правілојас:

Порегідыс кужѡдсѡ быдлун колѡ весавны да
волсавны выль волѡсѡн.

Вердігѡн сојансѡ сетны бурѡщ сојѡм сертіыс,
мед вермисны сојны кушѡз да пѡтісны.

Вердчаніѡ порелы оз ков сојансѡ колны вер-
дчѡм бѡрын, сіјѡ щыкѡ да щыкѡдас выль сојансѡ
мѡдыс вердігѡн да вісѡмѡдас порејасѡсѡ.

Вердчанінсѡ візны сѡстѡма, најѡс колѡ лѡсѡд-
ны сізі, медым порејасыс ез вермыны пырны кок-
јаснас сојан пыщкас.

Візѡдны, мед порегідѡ ез овмѡдчыны крысајас,
кодјас вермѡны пореѡс заразітны уна полѡс віс-
ѡмѡн.

Оз ков лезны пореѡс ортсѡ ветланінјасѡ, најт
пыщкѡ. Вылыс лѡсѡдѡм порејасѡс да порепіјанѡс
візны торјѡн важ порејасыс вежон кујім лібѡ
нолѡс. Тајѡ каднас тыдовтчас вылыс лѡсѡдѡм
порелѡн да порепіјанлѡн зѡнвізалунныс, оз-ѡ
вісны кушѡм-кѡ вісѡмјасѡн.

Порыс-кѡ дугѡдчѡ сојѡмыс да кујлѡ пелѡсын
волѡс пыщкѡ пырѡмѡн, секі сіјѡ вісѡ. Поре-кѡвіс-
мас, пырыс-тѡм пыр-жѡ колѡ қорны скѡт пелшѡрѡс.

Скѳт пѣлшѳрѳс корны колѳ і секі, кѳдыр сылѳн ежыс кістлѳ лѳбѳ мукѳдтор вѳсна омѳлтѳ.

Скѳт пѣлшѳр вотѳз пырыстѳм пыр-жѳ колѳ торјѳдны вѳсыс порѳсѳ зѳнвізѳ порѳјас діныс, мед ез зараѳт мукѳдсѳ.

Вѳсыс порѳјас бѳрын оланінсѳ колѳ весавны бура да кіскавны пѳс кунваѳн, а жѳжсѳ кіскавны іѳвестѳн. Гідсѳ колѳ колны восталѳмѳн да тѳлѳдны кујім лѳбѳ нѳл вежѳн, а зѳнвізѳ порѳјасѳс јѳрттѳз белітны.

Кулѳм порѳјасѳс да сіз-жѳ і порѳпіјанѳс колѳ гуавны скѳтгуаланінѳ, кытѳ сурѳ шыбытны не-кущѳм ногѳн оз поѳ. Кулѳм порѳјасыѳ вермасны вѳсмыны да кувны і мукѳд порѳјас.

Кѳнјасын быд воѳ јѳна кулѳны порѳјасыс, колѳ порѳјаслы вѳчны вѳсѳмјасыс візѳна прівівкајас, сы могыс корлыны ветерінарнѳј пѣлшѳрѳс.

Быд пѳлѳс кулана вѳсѳмјаскѳд бура вермасѳм могыс мед первој колѳ бура да кужѳмѳн дѳѳѳрїтны порѳјассѳ. Колхозјас да ѳтка олыѳјас костын колѳ котыртавны соціалїстїческѳј ордіјсѳм бура дѳѳѳрїтѳм да зѳнвізѳ лун кутѳм могыс.

Порѳвіѳѳмын соціалїстїческѳј ордіјсѳм

Јѳв вѳчан овмѳсјас кукањјассѳ колѳдѳны бур-жык мѳсјаслыс, кодјас мукѳд дорыс вѳјѳны јѳвсѳ унжык. Тајѳс тѳдѳм радї лыстѳм јѳвсѳ весїтѳны. Сїз-жѳ ыжвізан овмѳсын колѳдѳны ыжпїјансѳ бур-жык да унжык вуруна ыжјаслыс. Мукѳдјас колѳѳны мїчажык балајассѳ но тајѳ сы понда, кодї кущѳмѳс кѳсјѳ лѳсѳдны ыжјассѳ.

Курѳг колкјас пѳжїгѳн колкјассѳ бѳрјѳны сіјѳ курѳглыс, кодјас унжык да тырыежык колкјас вѳјѳны.

Кужѳмѳн скѳт лѳбѳ пѳтка бѳрјѳм вѳјѳ зев ыжыд бур овмѳслы. Візан скѳтлыс да пѳткалыс прѳдуктїјасѳ содтѳм сіз-жѳ јѳна тѳдѳѳ најѳс бура вердѳмсан да бура дѳѳѳрїтѳмсан. Та куза

быд пöлöс скöт вiдöмын колö кoтöртны социалистическöй ордjысöм. Ордjысны колхозjаслы öтка олысjаскöд, лiбö колхоз-колхозкöд. Сiз-жö нуöдны колö ордjысны поревiдöм куза.

Мi тöдам-нiн, мыj öтi порепiянсö вajö ещажык, а мöд унжык даj öтислөн пiяныс быдмöны öткодöс, jонöс, крепыдöс, а мöдыслөн жынjыс кулö, кодjас колöны, быдмöны зев омöл пырыс. Öкымын пореjас пiянасöны кыкыс öтi вонас, а мукöдыс öтис. Мукöд енпореjаслөн jöлыс пiяныслы лоö пöтмöныс, а омöлжыкjаслөн оз ло пöтмöныс.

Бура вердöм да бура дöжöритöм jона бурмöдö пореjасöс. Бур поре вiзыслөн колхозса овмöсын пореjас быдтысöны буржыкöс, вajöны унжык да буржык пiян.

Танi зев jона позö нуöдны социалистическöй ордjысöм.

Кушöм колхоз буржыка кутас нуöдны поревiдöм. Кодлөн пiяна пореjасыс вердасны унжык порепi. Кöнi порепiян сöкыджыкöс весөн. Кушöм поре сетö унжык jaj. Кöнi пореjас вiсöны шочжыка да вiсöны кокныджыка.

Тajö став jуаслöм кузаыс позö нуöдны ордjысöм кызi колхозjас костын, сiз-жö i öтка поре вiзысjас костын вöчны ордjысан договорjас.

Пореjасöс контрактуjтöм

Поре контрактуjтöмыс шусö договор, кодöс вöчö государство поревiзыс овмöсjаскöд. Tajö вöчöм договор куза поревiзыс кöсjысö быдтыны бур пореöс, а государство бöрвылас нöбö сijö пореjасö поревiзысjаслы бур выгöднöй условjö-жасөн. Контрактацiя вермö лоны кызi колхозкöд, сiз-жö торjа поревiзысjаскöд, гöла да шöркода олысjаскöд.

Контрактацiя зев буртор крестаналы. Контрактуjтöм скöтöс крестанлы колö быдтыны бура.

Государстволон организациаыс, кодкөд вөчө-ны договорсө, сетө крестаналы көрым, сөм да мукөд пөлөс колана товар. Госвылө быдтөм поре-журө договор вөчигөн позө бостны 19 шайт сөм-өн да 2 центнер көрым чорыд донөн. договор вөчигөн јай вылө быдтан поре журө сетөны 16 шайт сөмөн да сиз-жө көрымсө. Порејас, кодјас виҕсөны јай вылө, шусөны беканнөјөн 3-6 төлысса беканнөј порејассө нөбө организациаыс, кодкөд вөчөны договорсө. Жын сулалан доныс порелыс позө бостны промышленнөј товарөн.

договор вөчигөн еңпоре вылө сетөны 15 шайт сөмөн да кык центнер көрым.

Порејіан вылө кодөс шуөма быдтыны, сетөны 5 шайт да 2 порејі колөны аслыныс. Медбөрја расчот дырјі којмөд нај доныс еңпөрелөн сетөө товарөн.

Откымын рајонјасын договор вөчигөн воэвыв сетөмјас кутасны вежсыны.

Сентябр төлысө 1930 воө Сојузса Народнөј Коміссарјат Земледелија да Колхозцентр вөчисны постановленнө, коді востіс туј нөшта јонжыка паскөдчыны поревіған овмөсјаслы.

Тажө постановленнө куға крестаналы, кодјас вузалісны колхозлы еңпорејас, сетчө пөтөса бур скөт көрым. Көрым сетчө колхоз запас пыщкыс чорыд донөн. Таыс өтдөр бур порејасыс сетчө преміја промтоварөн.

Крестаналы, коді вузалө колхозлы еңпореөс дон мынтытөг сетчө кык порејі первојја тырсыс.

Колхозлы еңпоре вузалыс колхозніклы төвнас первојја өчорөдын сетчысө места скөт дөзөріт-ан ужвылө.

Постановленнөын сиз-жө індөма кокнөдјас колхознікјаслы, кодјас виҕөны ас уланыс өтувттөм порејас. Налы урожај јуклігөн сетсө көрымыс өткода колхозса порејаслы мында. Отувтөм поре-јас колхознікјаслөн виҕсөны өтуу колхозса поре-

јаскѡд да ползујтѡны колхозса кѡрымѡн. Сточ-
кѡ шуны колхоз сетѡ быд пѡлѡс отсѡг колхозник-
лы кодлѡн ем поре аслас овмѡсын.

Колѡ мѡјанлы бостчыны бојевѡј ногѡн паскѡд-
ны поревѡзѡм. Еща нѡраѡн колѡ вѡјѡдны поре-
вѡзѡмсѡ сывыјѡз, меѡым тырмымѡнја вермѡм сетны
јѡј карјаслы да сѡктјаслы.

Инд. 16

Медбур јаж вѳчѳс машѳна	3
Поревѳѳмыѳ выѳодајас ѳтка овмѳсјаслы да колхозјаслы	5
Абу став сѳкас порејас дохѳднѳј	7
Поре бѳрјѳм	10
Кушѳм плѳменнѳј пѳрѳз бѳрјыны да кыѳѳ сѳ- јѳс вѳѳны	11
Тырѳѳдчан правѳлѳјас	13
Тыра еѳѳс дѳѳѳрѳтѳм	14
Еѳ порѳлѳн вајѳѳм да сѳјѳс дѳѳѳрѳтѳм	15
Кыѳѳ дѳѳѳрѳтны порѳпѳјансѳ	17
Кыѳѳ вердны порѳпѳјанѳс	19
Кыѳѳ да мыјѳн вердны порѳпѳјанѳс	20
Порејаслы колѳ пѳскѳѳѳна	22
Порејаслѳн оланѳн	23
Мыј колѳ тѳдны, медым вѳѳны бур порејасѳс	25
Поревѳѳѳмын соцѳѳѳѳст. орѳјыѳѳм	26
Порејасѳс контрѳктујѳтѳм	27

Имѳ. № 4442

58951 2-946

DOHЫC 20 UP

ПЕТИСНЫ ВYЛ КОМІ НЫГАЈАС

НЕБОЛҖИН—Картупель, корне-
плодјас да градывыв пуктас-
јас вiзöм да бостöм. . . . 35 ур

СТАЛІН — ВYл обстановка,
вYл моҖас овмöс течöмын 13 ур

ПОСТЫШЕВ—Тыртам решају-
щöј коҖмöд волыс план . 20 ур

ПОСТЫШЕВ — Марксистско-
ленинскöј воспитаньöлөн
моҖас 15 ур

ВЕЛТКОВ да ЈЕРЕМЕЈ—Таж-
саң брiтанскöј мореöз . . 80 ур

СЕЛІВАНОВ — ВöрлеҖанинын
уж органiзујтöм 20 ур

МАРКЕВИЧ—Чужö гiгант . . . 20 ур

===== СУЗÖдАН АДРЕС: =====

СЫКТЫВКАР—Издательстволөн магазiн

===== ТЕРМАГÖЈ СУЗÖдНЫ! =====

1-2428946